

ואבדה חכמת חכמיו (פרק כ"ט)

- א. עיינו בפרק כ"ט רש"י רד"ק ומצודות.
יש בפרקנו דברי תוכחה ודברי נחמה – מה היחס בין שני החלקים?
- ב. אחד הנושאים המרכזיים בפרקנו הוא מה שקורא אצל מנהיגי העם הראשים הנביאים החוזים. האם זהו עונש? האם זהו החטא?
- ג. השוו את פרקינו עם דברי ירמיהו – בפרק ד' פסוקים ט"י-י"ב
ופסוקים כ"ג- כ"ו שם
מדוע נבואה בעניין זה חוזרת אצל שניהם – מה משמעותה של נבואה זו?
- ד. האם נוכל להעלות אירועים מחורבן הבית בנבואה או בדברי חז"ל המשקפים את קיומה של נבואה זו?
- ה. השוו את הנאמר כאן לתוכחה שבדברי משה רבינו בפרשת כי- תבוא ובעיקר בדברים פרק כ"ח פסוקים כ"ח- כ"ט
עיינו במפרשים שם, מה היחס בין דברי משה לנבואת ישעיה וירמיה ומה מלמדים אותנו דברי משה על מרכזיותה של נבואה זו?
- ו. "והיה כאשר יחלום הרעב והנה אוכל והקיץ וריקה נפשו..." (פסוק ח')
מה היחס בין דברי הנביא בתחילת הפרק ובין נבואתו על החכמים?
- ז. האם נבואת הנחמה בסוף הפרק מתוברת עם התוכחה בתחילתו?
ובאיזה אופן?

כט (א) הוי אריאל. ת"י מדכחא דה' ואף יחזקאל קראו
 כן שנה' (יחזקאל מ"ג) והאריאל שנים עשרה על
 שם אש של מעלה שהיה רובלת כארי על גבי המזבח כמו
 ששנינו בסדר יומא ורבותינו פירשוהו על ההיכל שהיה אר
 מאחוריו ורחב מלפניו: קרית חנה דוד. דלחבני בקרתא
 דשרא בה דוד: ספו שנה על שנה. ותמיד עונותיכם
 הולכים וחזקים עד שחגים שלכם ינקופו ויכרתו ל' נוקף
 מוקפת חללי חרב כמזבח המוקף זכמי כהמה:

כט (א) אריאל. כינוי לגבורים (ש"ב כ"ג כ'),
 לירושלים ושבת יהודה (בראשית
 מ"ט ט'), למזבח (יחז' מ"ג ט"ו), גם משל להאומה
 בכלל (במדבר כ"ג כ"ד. כ"ד ט').

אריאל
 אריאל אומר ירושלים החשובה אם מצד עצמה,
 שהוא חזק ישראל וגבורתם, אם מצד מלכה קרית
 חנה בה דוד הצדיק, וא"כ היה לך לעסוק ביראת ה'
 ועבודתו, ותהי להפך כי ספו שנה על שנה, תוסיפו
 שנים כאילו עקר חייכם רק להוסיף שנים לא לקנות
 בהם איזה שלמות, ובמשך השנים האלה שני חייכם
 חגים ינקופו, יקיפו תמיד ימי חג ושמחות של הבל,
 אבל דעו כי אחרי אשר

3 והיה ביום ההוא נאס יהוה יאבר לב-
 המלך ולב השרים ונשמו הפהנים והנבאים יתמהו: ואמר
 אהה ו ארני יהוה אכן השא השאת לעם הזה ולירושלם
 לאמר שלום יהיה לכם ונגעה חרב עדהנפש: בעת ההיא
 יאמר לעם הזה ולירושלם רוח צח שפים במדבר דרך בת-
 עמי לוא לזרות ולוא להבר: רוח מלא מאלה יבוא לי עתה
 גם אני אדבר משפטים אותם:

4 . ראיתי את הארץ
 והנה תהו ובהו ואל השמים ואין אדם: ראיתי ההרים והנה
 רעשים וכל הגבעות התקלקלו: ראיתי והנה אין האדם
 וכל עוף השמים נדרו: ראיתי והנה הפרמל המדבר וכל-
 ערו נתצו מפני יהוה מפני חרון אפו:

5

יאבד לב המלך ולב השרים וגו'. כתיב (איכה א' ט"ז) "על אלה אני בוכיה",
 וכו', ר' יהודה אומר, על סילוק דעת ועל סילוק שכינה ט), אפשר שהיה צדק
 רואה אחרים שהיו מנקרין את עיניו, ולא היה לו דעת להטיח את ראשו בכותל ע
 שרצאת נשמתו י), אלא גרם לבניו שיהרגו לפניו נכמו שאמרו (תנחומא ואתחנן א', ומב
 בתורה שבעל פה מלכים ב' כ"ה ז') נעצו בעיניו חנינות של ברול ולא נתעורו עיניו עד ששחט א
 בניו לעיניו, הרי שהדעת נסתלקה לצדקיה המלך), אלא על אותה שעה נאמר יאבד
 המלך ולב השרים וגו'. ונוסיפיה דענינא (פסוק י"ב כתיב) רוח מלא מאלה יבא לי, ופרש
 מאלה הפרעניות יבא לי, וכאן כתיב "אלה" ("על אלה אני בוכיה"). (איכה רבתי א' ג')

ללל אלו

6 וכל להרפא: יפכה יהוה בשגעון ובעורון ובתמהון לבב:
 ויית ממשש בצדהים פאשר ימשש העור באפלה ולא תצליח
 תדרכיד והיית אך עשוק וגזול פלהימים ואין מושיע:
 שיה תאדש ואיש אחר ישגלנה בית תבנה ולא תשב בו
 דם תטע ולא תחללנו: שורך טבוח לעיניך ולא תאכל ממנו
 מדרך גזול מלפניך ולא ישוב לך צאנך נתנות לאיביך ואין לך
 ושיע: בנך ובנתיך נתנים לעם אחר ועיניך ראות וכלות
 ליהם פלהיום ואין לאל ידך: פרי אדמתך וכל יגיעך יאכל
 א אשר לא ידעת והיית רק עשוק ורצוץ פלהימים: והיית
 שגע ממראה עיניך אשר תראה:

7

(כו) ואין מחריד. דטבע
 עוף ומיה דכשמגיע האדם צמון להם נחרדים
 וזורחים, והיה הקללה כי לא יגיע אדם להם
 להחרידם, או שיגיע אדם להם והמה לא יחרדו,
 והוא אות עסר אלם חלקים מן האדם: (כו) יבכה
 וגו'. צאזה מקום יהיו חליים רעים אלו שולט
 שהמה מחלישים את האדם: (כח) יבכה ה'
 צאזה מקום שהי מכה הגורמת לניון צוה האופן
 שהיה בשגעון. קלקול הדעת שלא תחזון
 להיות נשמר מאוה"ע: ובעורון. מעט אנשים
 שלא יהיה צמרון דעת, אבל לא יראו את הרע
 שצא עליהם: ובתמהון לבב. חלק מהם שיראו
 וגם יצינו הרע, אבל מאוה"ע הלז שיהיו כאבן
 מצלי יוכל עשות מאומה עד (כט) והיית
 ממשש וגו'. צווא השודד אשר צנקל היה
 אפשר להמלט מהם, אבל מחמת הקללה תהיה
 ממשש צנהרים וגו': העור באפלה. דלילו מי
 שאינו עור ממשש צאפלה ככה זכרונו בסדרי

הצית, ועוד ציוס צאים אחרים ומוציילים אותם,
 אבל עור צאפילה אין ענה. ופי' אפילה לא
 כחשכת לילה שמכ"מ איש רואה חצירו הולך,
 אבל אפילה משמעו אין אדם רואה צו מאומה,
 כמש"כ צס' שמות י' כ"ז: והיית אך עשוק
 וגזול. מי שירצה לשדוד ולגזול יעשה מה שלבו
 חפץ: ואין מושיע. ולא יהיה לך ידיים לעשות
 מאומה להושיע: (לג) והיית אך עשוק
 ורצוץ. לצד כל הרעות שיעשו לך צלקס ממך
 כל חמדת האדם, עוד תהיה צעמך עשוק ורלון
 שיעצדו צך: (לד) והיית מושוגע ממראה
 עיניך. תחפעל איך נהימה כוה שמעט שודדים
 עשו הרצה ולא הושיעה לך ידך אשר צאמת היה
 כחך לעמוד כנגדם, ומה ההתפעלות תלא
 מדעתך:

8

(כח) ובתמהון לבב: חוסר בהירות, ערפול של
 הרגשות, המחשבות והדימויים (ראה פי' בראשית
 מג, לג).
 (כט) והיית ממשש וגו'. לא תהיה לך הכרה בהירה
 של הדברים ושל הנסיבות, ולפיכך כל מה שתעשה
 לא יגיע למטרה הרצויה, ואחרים, בראש ובראשונה העמים
 השכנים, ינצלו את חוסר התושייה שלך כדי לעשוק את
 וכיוחך ולגזול את רכושך.

ללל אלו

9

כח יכבדו ה' בשגשגון כו'. כתימו לדבר ולומר ענין לרת חרבן בית ראשון
 בא והזכיר ענין גלות מדי שאחריו ואמר יכבה ה' בשגשגון כו'
 והוא על גזרת המן להשמיד להרוג ולאבד כי היתה לרה פת זומית ועלימה
 שהיה יולא לבס בשומעס ו"א יכבה ה' בשגשגון ובערוון כו' והנה בשגשגון
 לא הולך לפרש כי יוכן עניינו כי הוא מגדול הדרה אך על אשר אמר
 ובערוון ובתמהון לבב סירש ואמר מיה שאמרתי ובערוון הוא והיות ממשש
 כלפרים כאשר יונשש העור כי תהיה מונשש ומחפש המלאות ועניינים לימלט
 מהלרה כאשר ימשש העור בחלפה לומר אם מפאת הממלכה וזולת מצילות
 אחרות ואשר אמרתי ובתמהון לבב הוא כי תראה כי ולא תלליח את דרכיך שלא
 תמלא הצלחה בכל הדרכים אשר תמציא לימלט בו ומה גם בראות כי מרדכי
 שהיה אפשר ימקן בשער המלך אדרבה הוא צועק בשוקים וכרחיבות זעקה
 גדולה ומיה ונסבע שלא לבא אל שער המלך עד יתוקן הדבר וגם באס זר
 אשר אמרו כללה נחיה ראיה פעם אחר פעם מוזמנות את הוון עס החל
 באופן שהיה להם תמהון לבב וגם מאשר היית אך עשיק וגויל כו' ובמ"ש ז"ל
 שהיו כל הגוים אשר בשושן מלירים א. ישראל לאמר מחר אני חונקך מחר
 אני הורגך כו' הנה בפסוקים אלו אשר ידברו על גלות מדי אין בהם לא חולי
 ולא מכה ולא מימה רק איתה וחלחלה לבד כאשר היה :

כח יכבדו ה' בשגשגון כו' .

10

אדרכי אתי פריסתקא עליה מרומי אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הנהו
 חשיבי דרומי לאותיבך ברישא הוה סיים חד מסאני בעא למסימא לאחרינא
 לא עייל בעא למשלפא לאידך לא נפק אמר מאי האי אמר ליה לא תצטער
 שמועה טובה אתיא לך דכתיב שמועה טובה תרשן עצם אלא מאי תקנתיה
 ליתי איניש דלא מיתבא דעתך מיניה ולחליף קמך דכתיב ורוח נבאה תיבש
 גרם עבד הכי עייל אמר ליה ומאחר דחכמיתו כולי האי עד האידינא אמאי
 לא אתיתו לגבאי אמר ליה ולא אמרי לך אמר ליה אנא נמי אמרי לך אמר
 ליה מיול אוילנא ואינש אחרינא משרדנא אלא בעי מינאי מידי דאתן לך
 אמר ליה תן לי יבנה וחכמיה ושושילתא דרבן גמליאל ואסוותא דמסיין ליה
 לרבי צדוק קרי עליה רב יוסף ואיתימא רבי עקיבא משיב חכמים אהור
 ודעתם יסכל איבעי למימר ליה לשבקינהו דרא זימנא והוא סבר דלמא כולי
 האי לא עביד והצלה פורחא נמי לא הוי

אמר ליה קום דמית ליה קיסר ואמרי הנהו

11

אזיר הגלות המטומטם, הממולא בווהמת השפעתן של התרבויות האחרות
 הזרות, עוצר בעד מהלך חיינו ואידיאליהם. שם, באזיר הגלות, אפשר שיתגלה לנו
 רק ראשית פרכוסים של תנועות רוח, תנועות תרבותיות מאיזה צד שתהיינה, ולעולם
 לא יוכל להיות להן, לאלה בעצמן, ערך קיום וכח תחיה לישראל אלא כפי יניקתן
 מאזירא דארץ ישראל, מאזירנו הקדוש והטהור, מארץ חיינו הטבעיים המלאים, מקור
 חיותה וגידולה של תרבותנו. וכל מה שיתרחבו וישתכללו חיינו בארץ ישראל ויעשו
 יותר אזרחיים וקבועים בתוכה, ככה יתגדל, יתחזק ויתעלה כחה הטבעי של תרבותנו,
 ורק מתוך יגשוג-החיים הטבעי הבריא הזה, תגיע לידי כח השפעת חיים ותחיה,
 מרכזית ושלמה, על כל תפוצות ישראל. ורק אז יבואו לידי תקונם והשלמתם כל
 אותם הניצוצות של התחלת התנועות העז והתחיה, בכל מקומות פזוריהם, בהצטרפם
 אז אל אבוקת הקודש הגדולה של אור ישראל, אשר יאיר לו בציון, מתוך מבוע
 חיינו המקורי והרענן והמתקדם בארץ חמדתו, להאירו ולהנחותו את הדרך לחדוש
 איתן-עלומיו כימי עולם וכשנים קדמוניות.

איתן-עלומיו כימי עולם וכשנים קדמוניות.